

Ба Шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-014 назди Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон (ш. Душанбе, кӯчаи Нахимов 64/14)

Такризи

мукқаризи расмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент Чураев Бехзод Машрафович ба диссертатсияи Латипова Гуландом Сайҳомидовна дар мавзӯи “Такмили механизми қарздиҳии соҳаи кишоварзӣ” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.07-Молия, муомилоти пулӣ ва қарз

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯйи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Таҳқиқоти диссертатсионӣ ва дастовардҳои илмӣ дар диссертатсия дарҷ гардида ба сарҳатҳои зерини шиносномаи ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 08.00.07 - Молия, муомилоти пулӣ ва қарз мувофиқат мекунад: 8.1. Назария, методология ва асосҳои ташаккули концептуалии амалқарди системаи пулӣ ва механизмҳои гардиши пулӣ; 9.3. Инкишофи зерсохтори муносибатҳои муосири қарзӣ, шаклҳо ва методҳои пешниҳоди қарз; 9.4. Амсиласозии системаи қарзӣ ва механизми қарзӣ; 10.19. Методология ва механизми ташаккул ва истифодаи захираҳои бонкӣ; 10.21. Захираҳои бонкӣ ва ташкилкунӣ онҳо. Сиёсати бонкӣ дар соҳаи ҷалби воситаҳо. Муаммоҳои истифодаи самараноки захираҳои бонкӣ.

Мубрам будани мавзӯи диссертатсия. Бояд тазаккур дод, ки соҳаи кишоварзӣ бахши пешбарандаи иқтисодиёти Тоҷикистон ба шумор рафта, дар солҳои охир новобаста аз таъсири офатҳои табиӣ ва омилҳои бӯхронӣ дар сатҳи зарурии муътадил қарор дошта, ба ҳисоби миёна 17 - 20% маҷмӯи маҳсулоти дохилро таъмин менамояд. Бо вучуди ин то ҳол масъалаҳои муҳими сиёсати аграрӣ, аз ҷумла номуайянии шаклҳои рушди минбаъдаи соҳаи кишоварзӣ, дарёфти сарчашмаҳои маблағгузори арзон, истифодабарии техника ва технологияҳои муосир то ҳол ҳалли пурраи ҳудро наёфтаанд.

Истеҳсолот дар соҳаи кишоварзӣ аз рӯйи табиати худ нисбат ба дигар соҳаҳои хоҷагии халқ фарқ мекунад, чунки дар раванди истеҳсолот дар ин

соҳа ба сифати воситаи асосии истеҳсолот замин баромад мекунад. Мутаасифона ин воситаи асосии истеҳсолот дар ҷумҳурии мо камчин аст. Аз ин рӯ, такрористеҳсолот дар соҳаи хоҷагии кишоварзӣ ва ғайрияти молиявии субъектҳои дар ин соҳа ғайриятикунанда аз як қатор хусусиятҳои хос аз қабili шароити табиӣ иқлимӣ, мавқеи ҷуғрофии ҷойгиршавӣ, омилҳои технологӣ ва муносибатҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва сарчашмаи маблағгузорӣ вобастагӣ доранд.

Имрӯзҳо бисёриҳо бар он ақидаанд, ки маблағгузорӣ ба соҳаи хоҷагии кишлоқ ва амалигардонии лоиҳаҳо дар ин самт самарабахш нестанд. Аз ин рӯ, ташкилотҳои қарзии молиявӣ низ ҳавасманд нестанд, ки ин соҳаро маблағгузорӣ намоянд. Чунки қарздиҳии соҳаи хоҷагии кишлоқ ҳавфи бисёр дошта, он бисёр нозукиҳо ва муаммоҳоро дорад.

Дар баробари ин кишоварзон барои гирифтани қарз таъминоти молӣ (гарав) надоранд. Воситаҳои асосии онҳо дар раванди истеҳсолот истифодабурда мешаванд, он амволи ғайриманкуле, ки онҳо доранд, маблағи ночиз буда барои гирифтани қарз дар ҳаҷми зарурӣ кофӣ намебошанд. Сабаби дигари ҳавасманд набудани ташкилотҳои қарзии молиявӣ барои қарздиҳии соҳаи хоҷагии кишоварзӣ ин тӯлонӣ будани гирдгардиши маблағҳо дар ин соҳа мебошад.

Таҷрибаи ҷаҳонӣ нишон медиҳад, ки низоми сусти қарздиҳии бонкӣ, сохтори ба кадри кофӣ рушднаёфтаи таъминоти моддию техникаи кишоварзӣ, мавҷуд набудани механизми пешниҳоди субсидияҳо ба истеҳсолоти кишоварзӣ, набудани инфрасохтори кофии маркетинги кишоварзӣ ва номукаммалии заминаи меъёрию ҳуқуқӣ рушди босуръати бахши кишоварзиро таъмин карда наметавонад.

Бо назардошти ин гуфтаҳо, имрӯз зарурат ба миён омадааст, ки механизмҳои қарздиҳии соҳаи кишоварзӣ такмил дода шавад, то ин ки ташкилотҳои қарзии молиявӣ барои қарздиҳӣ ба соҳаи кишоварзӣ ҳавасманд гарданд ва дар навбати худ хоҷагиҳои деҳқонӣ ҳамавақт боварӣ дошта бошанд, ки дар ҳолати зарурӣ бе ягон маҳдудият ва мушкилӣ ба қарзҳои арзони бонкӣ дастрасӣ пайдо мекунанд.

Маҳз ҳалли ҳамаатарафа ва амиқи муаммоҳои дар боло овардашуда интиҳоби мавзӯи рисолаи илмӣ-тадқиқотии мазкурро ба миён оварда, асоснокӣ ва масъалаи мубрами рӯз будани онро тасдиқ менамояд.⁷

Дараҷаи наwgонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд.

Наwgонии илмии таҳқиқот аз асосноккунӣ ва такмили асосҳои назариявии механизми қарздиҳӣ ба соҳаи кишоварзӣ ва таҳияи тавсияҳои амалӣ барои баланд бардоштани самаранокии истеҳсолоти кишоварзӣ аз ҳисоби қарҳзои бонкӣ иборат мебошад.

Натиҷаҳои асосии илмии таҳқиқот, ки аз ҷониби диссертант пешниҳод гардида, наwgонии илмӣ ба ҳисоб меравад, инҳоянд:

- истифодаи усулҳои самараноки ташкили раванди муносибатҳои қарзӣ ва қарздиҳӣ ба соҳаи кишоварзӣ бо роҳи баланд бардоштани иқтидори истеҳсолии соҳаи кишоварзӣ;

- муайянсозии миқдори имконпазири захираҳои молиявии соҳаи кишоварзӣ ва бо ин роҳ баланд бардоштани чараёни такрористеҳсол дар соҳа ва коҳиш додани сатҳи хавфҳои бонкӣ, давомнокии сикли истеҳсолӣ ва паст кардани сатҳи хароҷот;

- кушодани муаммоҳои моҳияти қарздиҳӣ ба соҳаи кишоварзӣ бо маҷмуи муносибатҳои иқтисодии байни ташкилотҳои қарзӣ ва субъектҳои кишоварзӣ, ки он хусусиятҳои фарқкунандаи хавфи қарзӣ, асосан хусусияти муҳлати қарздиҳӣ, масъулияти доимии давлат барои рушди соҳаи кишоварзӣ аз рӯйи уҳдадорихои қарзиро дар бар мегирад, давраҳои зиёд шудани талабот ва дар заминаи он қарздиҳӣ ба соҳаи кишоварзӣ муайян карда шуданд, ки ҳар яки онҳо бо дараҷаи рушди низоми қарзӣ ва хусусиятҳои таъмин ва истифодаи захираҳои қарзӣ дар соҳаи кишоварзӣ тавсиф карда мешаванд;

- самтҳои дастгиришаванда ва асоснокии сиёсати дастгирии давлатӣ, ки ба зиёд шудани дастрасии захираҳои қарзӣ ба соҳаи кишоварзӣ, аз қабili чараёни қарздиҳӣ ва мақсаднок истифода бурдани маблағҳои қарзӣ, рушди кооператсияи кишоварзӣ ва суғуртаи кишоварзӣ мусоидат мекунанд;

- арзёбии қобилияти қарзадокунии субъектҳои соҳаи кишоварзӣ ҳамчун дурнамои дарозмуҳлати вазъи молиявии соҳаи кишоварзӣ бо мақсади кам кардани хавфҳои бонкӣ дар раванди қарздиҳӣ таҳия карда шуда, имконияти қарзадокунии субъектҳои кишоварзӣ ошкор карда шудааст;

- коркарди дурнамои рушди нишондиҳандаҳои макроиқтисодӣ дар асоси таҳлилҳои муқоисавӣ ва модел арзёбӣ гардида рушди низоми қарздиҳӣ ба субъектҳои кишоварзӣ то солҳои 2025.

Нуқтаҳои асосии кори илмӣ-тадқиқотӣ, ки аз ҷониби унвончӯй ба ҳимоя пешниҳод мешаванд, инҳоянд:

- асосноккунии илмӣи рушди муносибатҳои қарзӣ ва механизмҳои асосии он дар соҳаи кишоварзӣ;
- вобаста ба иқтидори иқтисодии давлат ва имкониятҳои соҳа муайян кардани омилҳои муайянкунандаи талаботи хоҷагиҳои кишоварзӣ ба қарз;
- дар доираи имкониятҳои мавҷуда истифода намудани таҷрибаи хориҷии қарздиҳии соҳаи кишоварзӣ ва механизмҳои истифодаи ин таҷриба дар Ҷумҳурии Тоҷикистон инчунин, таҳлили ҳисса ва механизмҳои қарздиҳии хоҷагиҳои кишоварзӣ дар давраи соҳибистиклолӣ;
- хусусиятҳои истеҳсолоти кишоварзӣ ва вобаста ба ин хусусиятҳо муайян кардани қарзпазирии субъектҳои кишоварзӣ;
- самтҳои асосии дастгирӣ ва такмили механизмҳои қарздиҳии хоҷагиҳои кишоварзӣ дар шароити муосир ва давраҳои талабот ба қарз дар сатҳи субъектҳои кишоварзӣ баррасӣ гардидааст;
- таҳлили нишондиҳандаҳои макроиқтисодӣ ва дар асоси онҳо таҳияи дурнамои рушди низоми қарздиҳӣ ба субъектҳои кишоварзӣ то соли 2025.

Сохтори диссертатсия. Мундараҷаи асосии диссертатсия дар 185 саҳифаи чопи компютерӣ ҷойгир карда шуда, он аз муқаддима, се боб, хулоса, пешниҳодҳо ва рӯйхати адабиётҳо иборат мебошад. Ҳамзамон кори илмӣ-тадқиқотӣ бо 22 ҷадвал, 3 расм ва 8 диаграмма оро дода шудааст.

Дар муқаддимаи мавзӯ асосноккунии мубрамияти таҳқиқоти илмӣ, баҳо додани дараҷаи омӯхташавии мавзӯи таҳқиқот, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо ва мавзӯҳои илмӣ, мақсад ва вазифаҳои он, объект ва мавзӯи таҳқиқот, асосҳои методологии таҳқиқот, пояи иттилоотии таҳқиқот, наwgонии илмӣи таҳқиқоти диссертатсионӣ ва нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳамияти назариявӣ ва амалии диссертатсия ва дараҷаи эътимоднокии он баррасӣ шудааст.

Боби якуми рисолаи илмӣ-тадқиқотӣ “Асосҳои назариявии рушди қарздиҳии соҳаи кишоварзӣ” ном дошта, дар он моҳияти иқтисодии қарз, асосҳои назариявии рушди муносибатҳои қарзӣ, омилҳои муайянкунандаи талаботи субъектҳои кишоварзӣ ба қарз, масъалаҳои методологии муайян кардани таъсири қарзҳои бонкӣ ба самаранокии истеҳсолоти кишоварзӣ, таҷрибаи байналмилалӣи қарздиҳии бонкҳо ба соҳаи кишоварзӣ дар шароити ноустувори молиявӣ мавриди таҳқиқ қарор дода шудааст.

Боби дуюми кори илмӣ-тадқиқотӣ “Таҳлили муносибатҳои қарзӣ бо субъектҳои соҳаи кишоварзӣи Тоҷикистон» номгузорӣ гардида, дар ин боб унвонҷӯй мавзӯҳои ташкилӣ ва захираҳои молиявии субъектҳои кишоварзӣ,

шарҳи механизми қарздиҳии субъектҳои кишоварзӣ дар ҷумҳурӣ, методологияи баҳодиҳии иқтисодии қарзии ташкилотҳои қарзӣ ва қарзпазирии субъектҳои кишоварзиро мавриди баррасӣ қарор додааст.

Дар боби сеюми диссертатсия “Самтҳои асосии тақмили низоми қарздиҳии субъектҳои кишоварзӣ» муаллиф асосҳои институтсионалии тақмили механизми қарздиҳии субъектҳои кишоварзӣ, тақмили низоми қарздиҳии бонкӣ ба истехсолоти кишоварзӣ дар шароити муосир, камбудии дар самти қарздиҳии соҳаи кишоварзӣ ҷойдошта ва нақши давлат дар ҳавасмандгардонии қарздиҳӣ ба соҳаи кишоварзиро мавриди баррасӣ қарор додааст.

Дар қисми хулоса натиҷаҳои кори илмӣ-тадқиқотӣ ҷамъбаст гардида, хулосаҳо ва пешниҳодҳои асосӣ ба таври мушаххас асоснок қарда шудаанд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда. Муқаррароти кори илмӣ-таҳқиқотӣ, асоснокии нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия овардашуда, шаҳодат аз он медиҳад, ки муаллиф аз назарияҳои олимони ватанӣ ва хориҷӣ доир ба масъалаи қарздиҳӣ ба соҳаи кишоварзӣ васеъ истифода намуда, дар асоси гуфтаҳои онҳо роҷеъ ба паҳлуҳои асосии масъалаи мазкур нуктаи назари худро пешниҳод намудааст.

Қобили қайд аст, ки муаллиф дар таҳқиқоти анҷомдодааш вобаста ба механизмҳои имконпазири қарзгирӣ ва қарздиҳӣ ба субъектҳои гуногуни кишоварзӣ як қатор таҳлилҳо анҷом дода, роҳҳои ҳалли мушкилотҳои дар ин самт мавҷударо пешниҳод намудааст.

Унвонҷуӣ дар рисолаи илмӣ-таҳқиқотӣ паҳлуҳои назариявии ташаккул ва инкишофёбии муносибатҳои қарзӣ, зарурати қарздиҳӣ ва принципҳои асосии онро таҳқиқ намуда, дуруст қайд қардааст, ки аз як тараф қарз манбаи муҳими ташаккули воситаҳои асосӣ ва гардони субъектҳои кишоварзӣ буда, ба гардиши сармоя суръат бахшида, боиси рушди истехсолот ва навігонӣ дар он мегардад ва аз тарафи дигар, барзиёду ғайримаксаднок истифода қардани он метавонад ба номутаносибии рушди иқтисодиёт мусоидат қарда, ҳатто боиси бӯхрони иқтисодӣ гардад (сах.25).

Муаллиф дуруст қайд менамояд, ки соҳаи кишоварзӣ дар иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон ягона соҳае мебошад, ки ба монанди дигар соҳаҳо, аз он ҷумла саноат сармоягузори калонро талаб намекунад ва он тавассути қарзҳои имтиёзноки бонкӣ метавонад ҷоннок қарда шавад (сах.30).

Пешниҳоди диссертант оид ба гарав мондани ҳукуки истифодабарии замин чихати гирифтани қарз аз ҷониби хоҷагиҳои деҳқонӣ қобиди дастгирӣ мебошад (сах. 48 ва 77).

Фикрронии муаллиф роҷеъ ба он, ки дар шароити имрӯзаи иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон субъектҳои кишоварзӣ ба як қатор мушкилот мувосеҷ буда, ин мушкилот ба ноустувории вазъи молиявии онҳо, суръати пасти нафсоии фондҳои асосӣ, сатҳи пасти ташкили захираҳо ва ба шароити номусоиди қорӣ алоқаманд мебошад, қобили таваҷҷуҳ мебошад (сах. 59).

Мо ақидаи унвонҷуӣро тарафдорӣ менамоем, ки чӣ қадаре ки ҳаҷми қарзҳои додашуда бо муҳлати кӯтоҳ дода шаванд, ҳамон андоза имконияти самаранок истифода бурдани маблағҳои қарзӣ маҳдуд мегардад (сах. 80).

Мо ба таҳлилҳои муаллиф дар саҳифаи 82, дар ҷадвали 2.2.2. розӣ шуда наметавонем, чунки дар ҷадвали мазкур унвонҷуӣ дар соли 2020 меъёри миёнаи фоизи пасандозҳо бо пули милли 8,15% ва меъёри миёнаи фоизи қарзҳои бонкиро 14,36% нишон додааст, ҳол он, ки меъёри миёнаи фоизӣ қарз дар давоми як сол якбора аз 22,81% (соли 2019) то 14,36% паст шуданаш шубҳаовар аст.

Дар қори илмӣ-тадқиқотӣ дуруст қайд гардидааст, ки ҳиссаи дастрасӣ ба қарзҳои қалон бо сабаби норасоии объекти гарав, истифодаи самараноки қарзҳо бо сабаби фоизи қаланд ва муҳлати кӯтоҳ дар ҷараёни тақрористехсоли маҳсулооти кишоварзӣ мусоидати ғайол қарда наметавонанд (сах. 85).

Мо пешниҳоди унвонҷуӣро доир ба он, ки қи ҳиссаи қарздиҳии низоми бонкии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба тамоми субъектҳои иқтисодӣ дар муқоиса бо як қатор давлатҳои ҷаҳон дар сатҳи паст қарор дорад, қи ба ин масъала бояд таваҷҷуҳи маҳсус дод, пурра дастгирӣ менамоем (сах. 90).

Ба муаллиф муяссар гардидааст, қи ба таври ғаҳмо моҳияти иқтидори қарзиро шарҳ диҳад, “иқтидори қарзии ташкилотҳои қарзӣ гуфта, маҷмуи захираҳои пулии бонкҳоро (сармоҷи оинномавӣ, захираҳои пулии ҳазина, фондҳои таъйиноташон маҳсус, захираҳои байналмилалӣ ва дигар дороиҳо) дар назар доранд, қи талаботи рӯзафзуни субъектҳои гуногуни кишоварзиро дар ҳама ҳолат ба қарз таъмин менамоянд” (сах. 93).

Аз ҷониби диссертант вобаста ба доираи ғайолият гуруҳбандии хоҷагиҳои дар соҳаи кишоварзӣ ғайолиятқунанда ба хурду, миёна ва қалон қобили таваҷҷуҳ мебошад. (сах. 95).

Дар чадвали 2.3.9. муаллиф рочеъ ба марҳалаҳои қарзгирӣ ва талаботи субъектҳои кишоварзӣ ба қарз, дар асоси маълумотҳои ҷамъовардааш чадвали таҳлилии натиҷабаш омода намудааст, аммо дар матни рисола шарҳи мухтасари нишондиҳандаҳои чадвали мазкурро наовардааст (саҳ.117-118).

Дар саҳифаи 128 диссертант ҷиҳати такмили механизми қарздиҳии кишоварзӣ як қатор чорахоро, аз қабili муҳайё сохтани шароит ҷиҳати дастрасии субъектҳои кишоварзӣ ба қарз, таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқии мусоидаткунанда барои гирифтани қарзҳои имтиёзнок, дар баробари ташкилотҳои қарзии молиявӣ аз ҷониби давлат маблағгузорӣ намудани соҳаи хоҷагии қишлоқ, васеъ ба роҳ мондани қарзҳои лизингӣ, ташкили низоми яқҷояи истифода ва хариди техникаву технологияҳои кишоварзӣ.

Муаллиф дуруст пешниҳод менамояд, ки дар шароити феълии вазъи соҳаи кишоварзӣ ҷиҳати таъминоти аҳоли бо маводи ғизоӣ бояд маблағҳои қарзӣ ва сафарбарсозии захираҳои қарзии ташкилотҳои қарзӣ ва давлат бештар барои рушди соҳаи кишоварзӣ пешбинӣ гардида, бо шартҳои барои истехсолкунандаи маҳсулоти кишоварзӣ қабулшаванда дода шаванд (саҳ.137).

Унвонҷуй дуруст дарк кардааст, ки дар шароити доимо тағйирёбандаи равандҳои иқтисодӣ ва вазъияти геополитикии ҷаҳон дар соҳаи кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон дарёфти сарчашмаҳои сармоягузори дарозмуддат ва имконияти истифодаи босамари онҳо яке аз масъалаҳои асосӣ мебошад. Пайвастагии рушди соҳаи кишоварзии мамлакат ба ду ҳадафи стратегии давлат - таъмини амнияти озуқаворӣ кишвар ва саноатикунории босуръат алоқаи ногустастанӣ дошта, ташкили заминаҳои самараноки ташаккул ва рушди он вазифаи тамоми ниҳодҳои амалкунандаи молиявӣ ғайримолиявӣ мебошад (саҳ.143-144).

Пешниҳоди унвонҷуй рочеъ ба субсидияи фоизи қарз аз ҷониби давлат азнавтасимномаи захираҳои қарзиро афзун намуда, ба даромаднокии истехсоли кишоварзӣ мусоидат менамояд ва сатҳи пасти даромадро афзоиш медиҳад ва ба ҳалли мушкилот дар соҳаи кишоварзӣ мусоидаткунанда аст, ҷолиби диққат мебошад (саҳ. 149).

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо. Дар таҳқиқоти анҷомгардида ҳамаи он масъалаҳое, ки дар самти механизмҳои қарздиҳии субъектҳои кишоварзӣ зарурӣ мебошанд таҳлил гардида,

тавассути маълумотҳои дақиқи соҳавӣ асоснок карда шуда, пайдарпайии таҳқиқи назария, методология ва амалия дар сатҳи зарурӣ арзёбӣ гардидаанд.

Асосҳои методологии таҳқиқот аз таҳқиқот ва пажӯҳишҳои як қатор олимони ватанию хориҷӣ иборат буда, усулҳои мавҷудаи арзёбии чараёнҳои қарздиҳии субъектҳои кишоварзӣ, ҳуҷҷатҳои стратегии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон, маълумотҳои Бонки миллии Тоҷикистон, маълумотҳои ташкилотҳои қарзӣ, маълумотҳои омории Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил медиҳад. Зимни ҳаллу ҷасли вазифаҳои гузашташуда илмӣ усулҳои зерин: усули монографӣ, таҳлили омӯрӣ, усули математикӣ-иқтисодӣ, усули демографию қиёсӣ ва усули таҷрибавию озмоишӣ истифода бурда шудаанд.

Аҳамияти назариявии таҳқиқот аз таҳияи асосҳои назариявии рушди муносибатҳои қарздиҳӣ ба соҳаи кишоварзӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат буда, васеъ ва амиқсозии моҳияти захираҳои қарзӣ ва таърифи категорияи механизмҳои рушди муносибатҳои қарздиҳӣ ба соҳаи кишоварзиро дар бар мегирад.

Аҳамияти илмӣю амалии кор аз муайян кардани самтҳои якҷояи сиёсати давлатӣ ва бонкӣ иборат аст, ки барои зиёд шудани дастрасии имконияти қарздиҳии бонкҳо ба соҳаи кишоварзӣ мусоидат менамояд ва таҳияи механизмҳои баҳодиҳии қобилияти қарздокунии соҳаи кишоварзӣ ва механизми муайян кардани эҳтиёҷоти оптималии ташкилотҳои кишоварзӣ ба захираҳои қарзиро дар бар мегирад.

Ташкилотҳои қарзӣ ҳангоми таҳияи сиёсати қарзӣ ва мақомоти давлатӣ ҳангоми таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдор ва қабули қарорҳо оид ба иҷрои вазифаҳои таъмини соҳаи кишоварзӣ бо захираҳои қарзӣ метавонанд аз тавсияҳои пениҳодшуда истифода баранд.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Хулосаҳо ва муқаррароти асосии диссертатсия аз ҷониби муаллиф дар 15 мақола, бо ҳаҷми умумӣ 6,5 ҷузъи ҷопӣ (бо ҳуқуқи муаллифӣ) нашр шудаанд. Аз онҳо 7 мақола дар маҷаллаҳои шомили феҳристи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр гардидааст. Теъдоди маводҳои ҷопӣ дар маҷаллаҳои тақризшаванда ба банди 14 “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 ноябри соли 2016, №505 тасдиқ шудааст), мувофиқат мекунад.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талабот. комиссияи. Барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи КОА -ии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгуй мебошад.

Ба андешаи мо дар баробари ҷанбаҳои мусбӣ, диссертатсияи тақризшаванда дорои як қатор камбудию норасогиҳо мебошанд, ки аз инҳо иборатанд:

1. Муаллиф ба сифати мақсади таҳқиқоти диссертатсионӣ “таҳияи асосҳои назариявии механизми ташаккули муносибатҳои қарзӣ ва коркарди тавсияҳои амалӣ оид ба рушди онҳо дар соҳаи кишоварзии ҷумҳури”-ро нишон додааст. Дурустар мешуд, агар муаллиф ба сифати мақсад на балки “таҳияи асосҳои назариявии механизми ташаккули муносибатҳои қарзӣ”-ро, балки “таҳияи асосҳои назариявии механизми тақмилдиҳии муносибатҳои қарзӣ” интихоб менамуд.
2. Муаллиф дар расми 1.2.1 Механизмҳои имконияти қарздиҳии соҳаи кишоварзӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро тасвир намудааст, аммо дар диссертатсия шарҳи муфассали механизми мазкур ҷой надорад (сах. 35).
3. Унвонҷуй дар саҳифаи 56 дар ҷадвали 1.3.1, ҳангоми ҳисоб кардани ҳиссаи қарзҳои ба соҳаи кишоварзӣ додашуда нисбат ба ММД ба ҳатогӣ роҳ додааст, чунки маълумотҳои овардашуда ҳиссаи қарзҳои ба соҳаи кишоварзӣ додашуда нисбат ба сандуқи умумии қарзиро нишон медиҳанд на балки нисбати ММД-ро.
4. Боби сеюми рисолаи илмӣ-таҳқиқотӣ “Самтҳои асосии тақмили низоми қарздиҳии субъектҳои кишоварзӣ” ном дорад, аммо дар ин боб ягон самти асосноккардашуда ва ё механизми нави низоми қарздиҳии субъектҳои кишоварзӣ пешниҳод нашудааст.
5. Дар аксари ҷадвалҳо ҳатогҳои техникӣ, ба монандӣ: ифода кардани нишондиҳандаҳо бо ҳазор ва ё млн., ҳол он ки зарурати ин гуна ифодакунӣ нест; навиштани номи пули милли сомонӣ дар шакли кутоҳ – сом., ки ҷои нест; хато рақамгузорӣ намудани формулаҳо ва истинод ба онҳо, ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо боиси беҳбудии диссертатсия хоҳад буд.

Бо ибрази чунин нуктаи назар метавон гуфт, ки эродҳои қайдкардашуда ҷиддӣ набуда, онҳо ислоҳшавандаанд ва хусусияти тавсиявӣ дошта ба сатҳи баланди илмӣю амалии диссертатсия таъсири манфӣ намерасонанд.

Хулосаи чамъбасти оид ба сазовор дониستاني довталаб ба дараҷаи илмӣ. Кори илмӣ-тадқиқотии Латипова Гуландом Сайҳомидовна дар мавзуи “Такмили механизми қарздиҳии соҳаи кишоварзӣ” дар сатҳи зарурии илмӣ омода гардида аз ҷиҳати мазмун ба талаботҳои “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯӣ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07 - Молия, муомилоти пулӣ ва қарз мебошад.

Муқарризи расмӣ, н.и.и., дотсент,
сардори шуъбаи таҳлил ва ҷалби
маблағгузори ФҚХ “Фонди бозтамвил”

 Чӯраев Б.М.

Суроғаи муассиса.
ФҚХ “Фонди бозтамвил”, 734012,
ш. Душанбе, суроға: куч. Истаравшан 18,
Тел: 43 37 77770

Имзои Чӯраев Б.М. - ро тасдиқ менамоям
Котиби Раёсат

 Мирзоева С.